

УДК 811.162.1'272'246.3+811.161.2'272'246.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.14.2020.223456>

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ: ВІД ДОСЛІДЖЕНЬ ДВОМОВНОСТІ ДО ТРИМОВНОСТІ

Левчук Павло

Інститут славістики Польської академії наук

У статті запропоновано опис спершу українсько-польського білінгвізму, орієнтованого на людей саме польського походження, що після 2012 року з участю ще російської мови перетворилося в дослідження трілінгвізму, яке водночас змінило напрямок та предмет дослідження – сьогодні увагу зосереджено на осіб непольського походження.

У статті представлено дослідження Зофії Курцової, яке стосується історії активного та пасивного білінгвізму та змін, які відбувались упродовж століть. Питання опису матриці багатомовності репрезентовано на основі студії Марії Стригарської-Бжезїни, яка використовувала літературні тексти для опису мовної ситуації представників окремих народів, що проживали на території Речі Посполитої, а потім Російської імперії. У практичній частині подано сучасні міркування щодо опису польсько-іноземного білінгвізму Владиславом Т. Мьодункою та щодо місця польсько-українського білінгвізму в описі мовних контактів. Із цією метою для характеристики особливостей ситуації в українському мовознавстві використано дослідження Пилипа Селігея. Специфіку розвитку мовних контактів серед учнів шкіл Перемишля та Львова послідовно представлено в дослідженнях Катажини Державін, Лесі Король, Мар'яни Пилип, а серед респондентів похилого віку – у студіях Еви Дзегіель, Габрієли Августиняк-Жмуди та Олени Пелехатої. Гелена Красовська починає свідомо описувати феномен функціонування трьох мов. Марта Зелінська вивчає ситуацію російської мови в багатомовному суспільстві учнів польськомовної школи в Україні. Павло Левчук звертає увагу на респондентів непольського походження, яких раніше дослідники не помічали, хоча їх присутність збільшує міць польської мови. Зауважено, що зміни у сприйнятті білінгвізму на користь багатомовності спричинені збільшенням кількості досліджень щодо мотивації вивчення польської мови, на що вказували Пшемислав Гебал, Владислав Мьодунка, Гелена Красовська та Павло Левчук, а також дослідження людей непольського походження. Запропоновано етапи розвитку досліджень українсько-російсько-польського трілінгвізму.

Ключові слова: польська мова, українська мова, двомовність, тримовність, мовні контакти.

Levchuk P. Ukrainian-Polish language contacts in the sociolinguistic aspect: from bilingualism research to trilingualism research. The aim of this article is to describe the development of studies on the Ukrainian-Polish bilingualism, concentrating solely on the people of Polish descent, which, after 2012, shifted into studies on trilingualism, which included the Russian language, and focused on people of non-Polish descent.

Zofia Kurzowa's research on the century long history of the changes in active and passive bilingualism are presented and analysed. The issue of the description of multilingual matrix is presented based on the research of Maria Stryharska-Brzezina, who used literary texts to describe the linguistic situation of members of separate nations that lived in the Republic of Poland and later the Russian Empire. The practical part of the article presents Władysław T. Miodunka's modern contemplations on the Polish-foreign bilingualism and the place of the Polish-Ukrainian bilingualism in the description of language contacts. To characterize the situation in the Ukrainian linguistics, the studies of Pylyp Seligej are used. Special aspects of developing language contacts among the school students in Przemyśl and Lviv are presented in the studies of Katarzyna Dzierżawin, Lesia Korol, Mariana Pylyp, and among the elderly - in the research of Ewa Dzięgiel, Gabriela Augustyniak-Żmuda, Olena Pelehata. Helena Krasowska knowingly starts to describe the phenomenon of the functioning of three languages. Marta Zielińska studies the situation of the Russian language in a multilingual society of students of Polish schools in Ukraine. Pavlo Levchuk introduces to the research the people of non-Polish descent that have been overlooked by researchers; however, they increase the language power of the Polish language. As noted by Przemysław Gebal, Władysław T. Miodunka, Helena Krasowska and Pavlo Levchuk, the changes in the perception of bilingualism in favor of multilingualism are caused by an increase of research on the motivation of studying the Polish language and by including people of non-Polish descent. In the conclusion, the author suggests continuing the development of the research on the Ukrainian-Russian-Polish trilingualism.

Key words: Polish language, Ukrainian language, bilingualism, trilingualism, linguistic contacts.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Присутність української мови в польському просторі вже нікого не дивує. Українську мову чути всюди: на вулиці, в громадському транспорті, супермаркетах, школах, університетах. Усе більше відчутно її присутність в банках, термі-

налах, на білбордах, інформаційних лініях тощо. Дещо інакше виглядає ситуація в Україні з польською мовою, де щораз частіше можна почути, що хтось на певному рівні володіє польською мовою. Тому проблема вивчення етапів, особливостей і напрямів розвитку таких мовних контактів є особливо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сьогодні можна з певністю сказати, що українці є найбільшою групою іноземців, які вивчають польську мову і активно підтверджують її знання через систему сертифікації польської мови як іноземної [19, 255]. Дослідження українсько-іноземного та польсько-іноземного білінгвізму активно проводяться в обох державах. В Україні мовознавців найбільше цікавить ситуація українсько-російської двомовності та суржику. На противагу цьому в Польщі найбільшої популярності мають дослідження польсько-англійського білінгвізму в англійськомовних країнах. Для прикладу можна навести роботу Мажени Бласяк над польсько-англійським білінгвізмом у Великобританії. Авторка згадує про явище змішаного мовлення *ponglish* та показує аналогічне явище в контактах інших мов з англійською [4]. Польсько-англійський білінгвізм в Австралії досліджував Роберт Демський. Автор звертає особливу увагу на медіа як один із чинників у розповсюдженні і вивченні іноземної мови в Австралії [5]. Актуалізації ролі молодого покоління польської діаспори у США присвятили свою монографію Анна Серетни і Ева Ліпінська [22].

В українському мовознавстві можна знайти лише одну оглядову статтю, у якій автор – П. Селігей – розглядає соціолінгвістичні дослідження на тему двомовності [2], тоді як польське мовознавство може похвалитися значно більшою кількістю відповідних публікацій. Йдеться передусім про праці В. Мьодунки: «Dwujęzyczność, walencja kulturowa i tożsamość (e)migracji polskiej w świecie» [17], «Dwujęzyczność polsko-obca w Polsce i poza jej granicami. Rozwój i perspektywę badań» [18] та «Rozpowszechnianie, zachowywanie i nauczanie języka polskiego w świecie w latach 1918–2018. Część III: Badania zbiorowości polonijnych, ich języka i kultury, bilingwizmu polsko-obcego oraz nauczania polszczyzny w świecie w latach 1970–2018» [20].

Серед важливих досліджень, які показують історію розвитку та існування українсько-польського білінгвізму, є студії Зофії Курцової [13], яка показала історію розвитку українсько-польських мовних контактів, звертаючи особливу увагу на активний та пасивний білінгвізм, що, на її думку, існував майже від самого початку українсько-польських мовних контактів [13, 73]. Варто звернути увагу на досить докладний опис мовної ситуації до 1939 року:

“W w. XX (do roku 1939) czynnie dwujęzyczna była (bo wynikało to z sytuacji politycznej) ludność ukraińska, która w kontaktach wewnętrznych używała języka rodzimego, w zewnętrznych – polskiego, zachowując przy tym jednak (zwłaszcza ukraińska inteligencja) poczucie odrębności ważności języka własnego. Grupa polska przejawiała natomiast ewentualny bilingwizm bierny” [13, 73].

З. Курцова чітко показує активний та писавний стан мовної поведінки, а також зміни після 1945 року вже в радянському Львові:

“Sytuacja zmieniła się raz jeszcze po II wojnie, gdy dwujęzyczność stała się postawą czynną grupy polskiej na politycznym obszarze radzieckim: ludność polska w części swojej komunikacji słownej używa języka polskiego, nie akceptowanego na zewnątrz grupy, w

drugiej zaś części – języka ukraińskiego lub rosyjskiego jako języków oficjalnych, powszechnie akceptowanych. Natomiast bilingwizm bierny przejawia ewentualnie grupa ukraińska” [13, 73].

Зміни, описані З. Курцовою, були актуальні аж до 1991 року, коли Україна отримала незалежність.

Історичний аспект досліджень матриці багатомовності належить професорці Марії Стрихарській-Бжезіні [24], яка, описуючи соціостилістику польської літератури, окреслює мовну ситуацію на підставі літературних творів. Для цього опрацювання дуже важливими є представлені нею матриці багатомовності, де авторка засвідчує, що особи, які проживали на території сучасної України, досить часто володіли навіть трьома мовами, що не було предметом дослідження українського мовознавства. Перші праці на цю тему можна побачити лише в 2012 році. Авторка показує мовну ситуацію після Люблінської унії:

“I. Język polski (język państwowy, elitarny, kontaktowy, etnolekt).

II. Etnolekty autochtoniczne: bałtyckie i wschodniosłowiańskie.

III. Etnolekty allochtoniczne:

a) Enklawowe lub wyspowe: ormiański, tatarski, karaïmski, niemiecki, rosyjski.

b) Rozproszone: jidysz i cygański” [24, 20].

Перевагу надавалось польській мові як державній та мові еліт, на другому місці були балтійські та східнослов'янські мови, на третьому – мови представників маленьких груп, які проживали на території держави. Авторка влучно зазначає, що представники другого та третього рівнів мусили володіти мовами з попередніх рівнів.

Другу матрицю авторка описує вже в Російській імперії:

“I. Język rosyjski (język państwowy, etnolekt napływowego aparatu rusyfikatorskiego, język potomstwa mieszanych małżeństw oraz zrusefikowanej ludności).

II. Język polski (język krajowy).

III. Etnolekty autochtoniczne: bałtyckie i wschodniosłowiańskie” [24, 28].

Зміни, які можна побачити, позитивно впливають на розвиток багатомовності, адже більшість мусила володіти двома, а навіть трьома мовами. Звідси очевидно, що частина мешканців імперії була навіть тримовною.

Формулювання мети і завдань статті. Метою пропонованої статті є репрезентувати українсько-російсько-польську тримовність як лінгвістичний феномен з опертям на дані, одержані від респондентів непольського походження. Завданнями статті є: окреслити специфіку українсько-польської двомовності як етапу, який передував українсько-російсько-польській тримовності; висвітлити зміни в підходах дослідників до мовної ситуації та вибір респондентів, для яких польська мова є не мовою предків, а іноземною мовою; сформулювати концепцію досліджень мовних контактів української, польської та російської мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед досліджень українсько-польського білінг-

візму найбільш відомими в Польщі є дослідження Катажини Джержавін [7, 425–437], яка дослідила мовну ситуацію учнів школи з українською мовою викладання у Перемишлі імені Маркіяна Шашкевича. Це один з небагатьох прикладів високої мовної компетенції у двомовних осіб, що проживають на прикордонній території. Авторка досить вміло показала їх ставлення до кожної з мов, а також можливості, які білінгвізм їм дає.

Іншими важливими дослідженнями, у яких можна побачити подібну мовну картину, але по інший бік кордону, є розвідка Лесі Король на тему багатомовності учнів шкіл з польською мовою викладання у Львові [10, 363–368]. Авторка показує рівень володіння мовою, а також сфери їх використання. Важливо звернути увагу, що учні львівських шкіл дуже часто на однаковому рівні володіють українською та польською мовами, не можна оминати також і знання та використання російської мови. Хоча в даному дослідженні великої ролі цьому питанню не приділено.

Мовну ситуацію в школах з польською мовою викладання в Україні досліджували також і на предмет функціонування в них російської мови, що дало змогу порівняти репертуар використання з відповідними школами у Литві. Варто звернути увагу, що з урахуванням такого чинника, як російська мова, авторки вперше звернули увагу на один компонент багатомовності, який є важливим кроком у розвитку досліджень багатомовності [9, 34–48].

Ще однією працею, на яку варто було б звернути увагу, хоча з пересторогою для майбутніх дослідників, є праця Мар'яни Пилип на тему мотивації мовної поведінки учнів львівських шкіл з польською мовою викладання [1, 81–85]. У статті відсутня велика кількість соціолінгвістичних параметрів, що не дозволяє чітко сказати, коли, з якою метою і серед яких респондентів були проведені дослідження. Авторка також представляє єдиний вагомий аргумент для вибору мови комунікації, яким є одна людина, одна мова. Однак в ситуації, коли людина володіє на подібному рівні двома або трьома мовами, а її співрозмовник – також, здається, що дана класифікація вимагає більш ретельних досліджень і кращого наукового обґрунтування. Варто порівняти мотиви вибору мови комунікації на прикладі досліджень українсько-польського білінгвізму Павла Левчука. Відповідаючи на питання *яку мову ви обираєте у спілкуванні і чому?*, тисяча респондентів відповіла так:

1. W języku ojczystym (rodzonym, pierwszym): ukraiński – 37.5%, polski – 9.2%, rosyjski – 8.7%.

2. W zależności od tego, jakim językiem posługuje się interlokutor w czasie interakcji – 12.9%.

3. Na Ukrainie w języku ukraińskim, w Polsce – po polsku – 10.3%.

4. W języku polskim, ponieważ lubi ten język – 3.7%.

5. W języku polskim, żeby ćwiczyć płynność mówienia – 9.5%.

6. W języku obcym109, żeby ćwiczyć płynność mówienia – 3.1%.

7. Nie ma różnicy – 4.1% [14, 151].

У наведених дослідженнях респонденти вказали аж 7 мотивів, а не один. Створена класифікація стала підставою для наступних досліджень автора [16, 125].

Польська лінгвістика досліджувала ситуацію польської мови в Україні, найчастіше обираючи предметом свого аналізу діалектологію. Досліджуючи вимову місцевих поляків, автори не звертали уваги на інші мови, якими володіють респонденти. Єдиним прикладом як винятком є робота Еви Дзєнгель [6]. Авторка у третьому розділі пише про українсько-польський білінгвізм, забуваючи, що респонденти вчили та вживали російську мову.

Про українсько-польський білінгвізм старшого покоління переселенців з України писала Габрієла Аугустиняк-Жмуда. Авторка досліджувала осіб, які живуть у Любуському воєводстві. Вживання обох мов до 1945 року у своїх родинях респонденти описують так:

– osoby z województwa lwowskiego deklarują mówienie “po polsku”

(4 osoby), “po ukraińsku i po polsku” (1 osoba).

– osoby urodzone na terenie województwa tarnopolskiego deklarują mówienie

“po polsku” (4 osoby), “po ukraińsku” (1 osoba), “po chachłacku”

(1 osoba),

– urodzeni na terenie województwa stanisławowskiego deklarują mówienie

“po polsku” (2 osoby), “po ukraińsku” (1 osoba), “po chachłacku”

(2 osoby), “po ukraińsku i po polsku” (2 osoby).

[3, 169–186].

Після більше ніж 60 років прожитих у Польщі, більшість респондентів вже не володіє українською або не призналась дослідниці, що володіє. Прийнята класифікація потребує певної модифікації, хоча б того, щоб пояснити окреслення «по хахляцки» (адже так називають представників білоруських говірок у Польщі), однак авторка показує документацію явища, якому рідко приділяли увагу.

У працях українських мовознавців можна простежити зміну опису з двомовності на тримовність, особливо це добре видно в останній праці Олени Пелехатої [22]. Авторка, описуючи мовні біографії, звертає увагу на всі мови, якими респонденти послуговуються в побуті.

Важливе місце щодо опису вживання трьох мов респондентами у Східній Україні посідає праця Гелени Красовської [11]. Авторка присвятила цьому питанню понад 100 сторінок своєї монографії. Важливим є і опис суржику, що показує радше слав'яно-польський, а не полоністичний підхід до опису мовної ситуації. На підставі своїх досліджень Г. Красовська показує мотиви вивчення польської мови:

- nauka w Polsce;
- wyjazd (na czas określony i nieokreślony) do Polski;
- zamieszkanie w Polsce;
- chęć uzyskania polskiego obywatelstwa;
- polski jednym z języków UE, język prestiżowy;
- język polskich przodków;
- łatwy, ładny, bogaty. Nauka w Polsce [12, 600–614].

Класифікацію мотивів Г. Красовської взяли за основу Пшемислав Гембаль та Владислав Мьодунка для порівняння мотивів вивчення польської мови у світі, де мовна ситуація є іншою, а польську вивчають

здебільшого особи польського походження, на відміну від України. Щобільше, автори «Дидактики та методики викладання» вважають, що мотиви Г. Красовської збігаються із запропонованими П. Левчуком [15, 203], що, на думку авторів, підтверджує запропоновані тези [8, 95].

Відповідно на відсутність дослідження щодо осіб непольського походження стала монографія «Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjska-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia» П. Левчука [16]. Дослідження відрізняється від попередніх кількома важливими методологічними аспектами:

1. Анкетовані – це найчастіше молодь, яка починає своє доросле життя, часто мігруючи до Польщі, або вивчає польську мову в Україні.

2. Дослідження проведені в Польщі та в Україні одночасно. Попередні дослідження проводились на території однієї держави, часто навіть окремих регіонів або навіть шкіл. У цій роботі автор досліджує дві країни.

3. Нова проблематика досліджень. Концентрація уваги на нових питаннях (зміни мови-домінанта, рівня володіння мовами, частоти вживання їх, емоційне ставлення до кожної мови, місця та особи, де анкетовані вживають кожну з мов).

Монографія є також першим кроком в описі мовного пейзажу Польщі, що у своїх працях пропонує Адам Павловський [21].

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Дослідження осіб неполь-

ського походження та «омолодження» респондентів приносить досить цікаві спостереження на тему функціонування трьох мов у житті індивіда. Дослідження в цьому напрямку вже почалися і потребують співпраці мовознавців з двох країн. Варто звернути увагу на перспективи розвитку соціолінгвістичних досліджень:

1. Міць української мови в Польщі – від кількісних досліджень учнів та студентів, їхньої мовної поведінки, доступу до можливості вивчати українську мову у польській школі та можливості викладати окремі курси українською в університетах.

2. Міць польської мови в Україні. Динаміка розвитку викладання польської мови в Україні є досить стрімкою, тому кількісні дослідження повинні відповісти на питання, про кількість шкіл, де польську викладають як іноземну, кількість університетів, а також рівень викладання. Важливим кроком може стати запровадження екзамену з польської як іноземної на ЗНО та впровадження польської мови до робіт Малої академії наук учнівської молоді. Такі дослідження допоможуть оцінити масштаб зацікавлення та опрацювати спільну концепцію.

3. Дослідження мовної поведінки українських родин, які емігрували до Польщі (тримовність, перемикання кодів, рівень володіння кожною з мов). Усі три пункти потребують ґрунтовного вивчення, тому що сучасний стан досліджень цих питань є поверховим, а темп розвитку мовних явищ – дуже динамічним та потрібним в контексті формування мовної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пилип М. Мотивація мовної поведінки в умовах українсько-польського білінгвізму. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2009. Вип. 4. С. 81–85.
2. Селігей П. Соціолінгвістика: праця, натхнення, покликання (до ювілею Лариси Масенко). *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. 2017. Вип. 3. С. 6–19.
3. Augustyniak-Zmuda G. Badania terenowe w regionie lubuskim. *Mowa przesiedleńców z dawnych wschodnich województw II Rzeczypospolitej. Studia Wschodniosłowiańskie*. 2015. T. 15. S. 147–166.
4. Błasiak M. Dwujęzyczności penglish. *Zjawiska językowo-kulturowe polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii*. Kraków : Collegium Columbinum, 2011. 234 s.
5. Dębski R. Dwujęzyczność angielsko-polska w Australii. *Języki mniejszościowe w dobie globalizacji i informatyzacji*. Kraków : Wydawnictwo UJ, 2009. 249 s.
6. Dzięgiel E. *Polszczyzna na Ukrainie. Sytuacja językowa w wybranych wsiach chłopskich i szlacheckich*, Warszawa : Wydaw. Naukowe Semper, 2003. 187 s.
7. Dzierżawin K. Bilingwizm polsko-ukraiński. *Badania wśród ukraińskiej młodzieży uczącej się w Przemyślu. Kijowskie Studia Polonistyczne*. 2009. T. 15. S. 425–437.
8. Gębal P., Miodunka W. *Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego*. Warszawa : PWN, 2020. 454 s.
9. Geben K., Zielińska M. Funkcja ekspresywna języka rosyjskiego w wielojęzycznym środowisku młodzieży szkół polskich na Litwie i Ukrainie. *Poradnik Językowy*. 2020. Z. 3. S. 34–48.
10. Korol L. *Wielojęzyczność i kompetencja językowa uczniów polskich szkół we Lwowie: Polonistyka bez granic. T. 2: Glottodydaktyka polonistyczna, współczesny język polski, językowy obraz świata* / pod red. R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz. Kraków : Universitas, 2011. S. 363–368.
11. Krasowska H. *Mniejszość polska na południowo-wschodniej Ukrainie*. Warszawa : Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW). Instytut Slawistyki PAN, 2012. 434 s.
12. Krasowska H. *Nauczanie języka polskiego na Ukrainie południo-wschodniej: Polonistyka u progu XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy. T. V: W kręgu (glotto) dydaktyki* / pod red. A. Achtełik, K. Graboń. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. S. 600–614.
13. Kurzowa Z. *Polszczyzna Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich do 1939 roku. Wybór prac* / red. M. Szpiczakowska, M. Skarżyński. Kraków : Universitas, 2006. 444 s.
14. Levchuk P. *Bilingwizm ukraińsko-polski w świetle badań ankietowych. Język polski i polonistyka w Europie Wschodniej: Przeszłość i współczesność* / pod red. I. Bundza, A. Krawczuk, J. Kowalewski, O. Sływynski. Kijów : INKOS, 2015, S. 143–158.
15. Levchuk P. *Język polski w warunkach ukraińsko-rosyjsko-polskiej trójjęzyczności: motywacja i preferencje językowe: Bilingwizm polsko-obcy dziś. Od metodologii badań do studiów przypadków* / pod red. R. Dębski, W. Miodunka. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2016, S. 201–214.
16. Levchuk P. *Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjska-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia*. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2020. 299 s.

17. Miodunka W. T. Dwujęzyczność, walencja kulturowa i tożsamość(e)migracji polskiej w świecie. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*. 2010. LXVI. S. 51–71.
18. Miodunka W. T. Dwujęzyczność polsko-obca w Polsce i poza jej granicami. Rozwój i perspektywy badań. *LingVaria*. 2014. IX, nr 1. S. 199–226.
19. Miodunka W. T. Glottodydaktyka języka polskiego. Pochodzenie, stan obecny, perspektywy. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2017. 416 s.
20. Miodunka W. T. Rozpowszechnianie, zachowywanie i nauczanie języka polskiego w świecie w latach 1918–2018. Część III : Badania zbiorowości polonijnych, ich języka i kultury, bilingwizmu polsko-obcego oraz nauczania polszczyzny w świecie w latach 1970–2018. *Poradnik Językowy*. 2020. Nr 3. S. 7–33.
21. Pawłowski A. Pejzaz językowy Polski współczesnej: polszczyzna, języki obce, języki mniejszościowe. *Poradnik Językowy*. 2019. Z. 8. S. 7–28.
22. Pelekhata O. The current status of the Polish language in Ivano-Frankivsk (formerly Stanislaviv). *Cognitive Studies / Études cognitives*, 2020. Nr 20. URL: <https://doi.org/10.11649/cs.2272>
23. Seretny A., Lipińska E. Miedzy językiem ojczystym a obcym. Nauczanie i uczenie się języka odziedziczonego w chicagowskiej diasporze polonijnej. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2012. 228 s.
24. Strycharska-Brzezina M. Socjostylistyka a dzieje literatury polskiej. Kraków: Collegium Columbinum, 2009. 508 s.

REFERENCES

1. Pylyp, M. (2009). Motyvatsiia movnoi povedinky v umovakh ukraïnsko-polskoho bilinhvizmu. *Teoriia i praktyka vykladannia ukraïnskoi movy yak inozemnoi*, 4, 81–85 [in Ukrainian].
2. Selihey, P. (2017). Sotsiolinhvistyka: pratsya, natkhnennya, poklykannya (do yuvileyu Larysy Masenko). *Mova: klasychno – moderne – postmoderne*, 3, 6–19 [in Ukrainian].
3. Augustyniak-Żmuda, G. (2015). Badania terenowe w regionie lubuskim. Mowa przesiedleńców z dawnych wschodnich województw II Rzeczypospolitej. *Studia Wschodniosłowiańskie*, 15, 147–166 [in Polish].
4. Błasiak, M. (2011). Dwujęzyczności ponglish. Zjawiska językowo-kulturowe polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii. Kraków: Collegium Columbinum [in Polish].
5. Dębski, R. (2009). Dwujęzyczność angielsko-polska w Australii. Języki mniejszościowe w dobie globalizacji i informatyzacji. Kraków: Wydawnictwo UJ [in Polish].
6. Dziegiel, E. (2003). Polszczyzna na Ukrainie. Sytuacja językowa w wybranych wsiach chłopskich i szlacheckich. Warszawa: Wydaw. Naukowe Semper [in Polish].
7. Dzierżawin, K. (2009). Bilingwizm polsko-ukraiński. Badania wśród ukraińskiej młodzieży uczącej się w Przemyślu. *Kijowskie Studia Polonistyczne*, 15, 425–437 [in Polish].
8. Gębal, P., Miodunka, W. Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego, Warszawa: PWN, 2020 [in Polish].
9. Geben, K., Zielińska, M. (2020). Funkcja ekspresywna języka rosyjskiego w wielojęzycznym środowisku młodzieży szkół polskich na Litwie i Ukrainie. *Poradnik Językowy*, 3, 34–48 [in Polish].
10. Korol, L. (2011). Wielojęzyczność i kompetencja językowa uczniów polskich szkół we Lwowie. *Polonistyka bez granic, t. 2: Glottodydaktyka polonistyczna, współczesny język polski, językowy obraz świata* / pod red. R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz. Kraków: Universitas, 363–368 [in Polish].
11. Krasowska, H. (2012). Mniejszość polska na południowo-wschodniej Ukrainie, Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW). Instytut Sławistyki PAN [in Polish].
12. Krasowska, H. (2018). Nauczanie języka polskiego na Ukrainie południo-wschodniej: Polonistyka u progu XXI wieku. *Diagnozy, koncepcje, perspektywy. T. V: W kręgu (glotto) dydaktyki* / pod red. A. Achtełik, K. Graboń. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 600–614 [in Polish].
13. Kurzowa, Z. (2006). Polszczyzna Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich do 1939 roku. *Wybór prac* / red. M. Szpiczakowska, M. Skarżyński. Kraków: Universitas [in Polish].
14. Levchuk, P. (2015). Bilingwizm ukraińsko-polski w świetle badań ankietowych. *Język polski i polonistyka w Europie Wschodniej: Przeszłość i współczesność* / pod red. I. Bundza, A. Krawczuk, J. Kowalewski, O. Sływyski. Kijów: INKOS, 143–158 [in Polish].
15. Levchuk, P. (2016). Język polski w warunkach ukraińsko-rosyjsko-polskiej trójjęzyczności: motywacja i preferencje językowe. *Bilingwizm polsko-obcy dziś. Od metodologii badań do studiów przypadków* / pod red. R. Dębski, W. Miodunka. Kraków: Księgarnia Akademicka, 201–214 [in Polish].
16. Levchuk, P. (2020). Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjska-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia. Kraków: Księgarnia Akademicka [in Polish].
17. Miodunka, W. T. (2010). Dwujęzyczność, walencja kulturowa i tożsamość(e)migracji polskiej w świecie. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, LXVI, 51–71 [in Polish].
18. Miodunka, W. T. (2014). Dwujęzyczność polsko-obca w Polsce i poza jej granicami. Rozwój i perspektywy badań. *LingVaria*, IX (1), 199–226 [in Polish].
19. Miodunka, W. T. (2017). Glottodydaktyka języka polskiego. Pochodzenie, stan obecny, perspektywy. Kraków: Księgarnia Akademicka [in Polish].
20. Miodunka, W. T. (2020). Rozpowszechnianie, zachowywanie i nauczanie języka polskiego w świecie w latach 1918–2018. Część III: Badania zbiorowości polonijnych, ich języka i kultury, bilingwizmu polsko-obcego oraz nauczania polszczyzny w świecie w latach 1970–2018. *Poradnik Językowy*, 3, 7–33 [in Polish].
21. Pawłowski, A. (2019). Pejzaz językowy Polski współczesnej: polszczyzna, języki obce, języki mniejszościowe. *Poradnik Językowy*, 8, 7–28 [in Polish].
22. Pelekhata, O. (2020). The current status of the Polish language in Ivano-Frankivsk (formerly Stanislaviv). *Cognitive Studies / Études cognitives*, 20. Retrieved from: <https://doi.org/10.11649/cs.2272>
23. Seretny, A., Lipińska, E. (2012). Miedzy językiem ojczystym a obcym. Nauczanie i uczenie się języka odziedziczonego w chicagowskiej diasporze polonijnej. Kraków: Księgarnia Akademicka [in Polish].
24. Strycharska-Brzezina, M. (2009). Socjostylistyka a dzieje literatury polskiej. Kraków: Collegium Columbinum [in Polish].